

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Sectio Prima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

S P E C V L I
 V A N I T A T I S
 E C C L E S I A S T A E
 C A P V T N O N V M.

S E C T I O P R I M A .

E C C L E S I A S T E S .

VERSUS 1. Omnia hæc tractavi in corde meo,
 vt curiosè intelligerem: Sunt iusti atque sa-
 pientes, & opera eorum in manu Dei: & ta-
 men nescit homo vtrùm amore an odio di-
 gnus sit:

2. sed omnia in futurum seruantur incerta, eò
 quòd vniuersa æquè eueniant iusto & impio,
 bono & malo, mundo & immundo, immolan-
 ti victimas, & sacrificia contemnti. sicut bo-
 nus, sic & peccator: vt periurus, ita & ille qui
 verum deierat.

3. Hoc est pessimum inter omnia, quæ sub Sole
 fiunt, quia eadem cunctis eueniunt. vnde &
 corda filiorum hominum implentur malitiâ,
 & contemptu in vitâ suâ, & post hæc ad infe-
 ros deducuntur.

Gggg 2

METRI-

METRICA PARAPHRASIS.

*V*t fax corusci prodiga luminis,
 Opaca noctis vincere pertinax,
 Dum cuncta lustrat, tabefacta
 Emoritur viduata cera,

Suisque sese funerat ignibus;
 Sic lenta tabes me penitus vorat
 Depasta fibras, & sciendi
 Dira animum cruciat libido,
 Dum fata scrutor, quidlibet impotens
 Tentare, abyssos dum bolide ingent
 Dimensus, eternis minorem
 Iudiciis animum fatigo.
 Eviscerata tabe scientie
 Prurigo mentis quò miserum rapis?
 Quid milles exulcerato
 Quæris opes animosque morbo?
 Rursum en doloris fibra renascitur.
 Iusti & tenaces sunt sapientie,
 Quæis laurus æternat sacratos
 Æmula cælitibus triumphos.
 Quorum æta librat magna Dei manus,
 Et comprobatis sidera destinat:
 At nosse mortali negatum est
 Opprobrii meritum aut salutis.
 Olim futuri præmia temporis
 Altis tenebris occuluit Deus,
 Dum sorte sub Phæbi quadrigis
 Res hominum parili rotantur.
 Si culta rident arua, Hyperionis
 Afflata vultu, iustus & impius

Partitur ex equo benignos

Sideris auricomi fauores;

Si facta nubes in Cererem ruit

Siticulosam, lege Diespiter

Promiscuâ probum improbumque

Fruge beat pluuioque rore:

Fortuna letis indocilis fidem

Seruare rebus, si furit impotens

Superba Magnatum probrosis

Ruderibus tumulare recta:

Si bella Nereus Æolidum ciens

Conuulsa verrit funditus æquora, aut

Germana bellantis tyranni

Sanguineo rigat imbre campos;

Nec dia virtus eximios dabit

Fræ clientes nauifragi maris,

Nec cladis exsortes tueri

Impietas poterit nefastos.

Si fortè ruptâ nube Diespiter

Illidat altis tela Ceraunius,

Quemcumque sub dio morantem

Nubiagâ feriet sagittâ,

Siue hic proteruo sacrilegus pede

Disturbet aris sacrificos focos,

Seu Numinis cultum propage

Thuricremos adolens honores.

Si sæda terras inficiat lues,

Mendacis æquè corripiet caput

Reum sacramenti, cuique

Relligio rata dictâ firmat.

Si verset urnam dira Necessitas,

Tristemque cludent fata catastrophem

Gggg 3

Mor-

Mortalis orchestra; equè in omnes
 Sortilegæ dominantur Orna.
 O cæca nox! ô Cimmerium chaos!
 Nil insolenti fræna licentiæ
 Sic laxat, toti fandi ac nefandi
 Lex eadem, parilesque sortes.
 Indulget orbi dum facilis Deus,
 Suppurat egris ulceribus lues:
 Astræa conuiuens nonorum
 Mille vias scelerum recludit.
 Fecunda noxia tempora! tempora
 Totis Gomorrhæ sulphureis rogis
 Vix expianda! quid profana
 Colluuiæ vitis inausum, aut
 Intaminatum præterit? O pudor
 Proscripte terræ finibus! ô poli
 Calcata maiestas! ô etas
 Tartareis vitiata monstris!
 Densis propinquat passibus interitum
 Fatalis hora: ac immiserabiles
 Mors spiculum dextrâ coruscans.
 Tartareas rapit in cavernas.

PROSA EXEGESIS.

*Amoris di-
 nini incer-
 siculo ani-
 mum tor-
 quet.*

*Bernardus
 Serm. 23.
 in Cant.*

*Hieron. in
 Vita Hilar.*

NON immeritò viros cordatos semper anxios atque
 exercitos habuit illa, quam oculis nostris offusam
 videmus, rerum humanarum nebula, præsertim vbi per
 hæc tenebras diuina illa vox auget terrorem, *Nescit ho-*
mo vtrum amore an odio dignus sit. Terribilis est locus iste,
 ait D. Bernardus; & totus expers quietis. Totus inhor-
 rui, si quando in eum raptus sum. Qui horror ne in ip-
 sâ quidem morte B. Hilarionem deseruit, qui licet præ-
 clare

~1014

ε 3330

clarè sibi conscius esset vitæ per annos propè septuaginta Deo consecratæ, cæco tamen horrore quasi per caliginem obuersante, his verbis animum iam è senili ac ruinoso corporis ergastulo eluctantem confirmauit: Egredere, anima mea, quid times? Egredere, quid dubitas? Septuaginta propè annis seruiuisti Deo, & mori times? Tametsi enim viri illi summi, communi hominum suffragio, à quibus pænè vsque ad nominis consecrationem colebantur, in spem noni dubiam venire poterant se Deo charos esse, & ipsi rectè factorum se conscientiam solabantur; non ignorabant tamen, alia esse iudicia Dei, alia hominum. *Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestra; neque via vestra, via meæ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur celi à terrâ, sic exaltata sunt via meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris.* Et tamen ab hac lance diuinorum iudiciorum pendet momentum amoris aut odij, electionis aut abdicationis, felicitis aut infelicitis æternitatis.

Isa. 55, 8.

Illud quidem apud omnes in confesso est, veram virtutem ac sapientiam Deo displicere non posse: sed tamen in huius vniversi gubernatione, pœnarumque ac præmiorum dispensatione relinquitur obscurum, cuius vitam Deus acceptam habeat, aut contra supplicio vindicandam iudicet. Nihil enim in orbe lætatum inuenies, quod non improbos æquè ac probos recreet: nihil illætabile, quod non probos æquè ac improbos adfligat.

Mirabantur olim nouella Christianorum germina, plantæque tenellæ, D. Cypriani æuo, in illâ celebri Africæ contagione se non minùs quàm Ethnicos communi peste corripì. At Cyprianus occurrens huic errori, docuit, eos non idcirco vitæ communis ac miseriarum exsortes fore, quòd Christo nomen dedissent; sed potiùs plus

Probis ac improbis omnia in hac vitâ promiscuè contingunt.

Cyprianus de Mortalitate.

Ioan. 16.
33.

plus aliquantò passuros, cum Christus tantò antè prædixerit, *In mundo pressuram habebitis*. Itaque neque communis contagio vllum genus hominum præterit, neque aduersæ prosperæque fortunæ casus inter virtutem ac vitium discrimen agnoscunt; nec cælum, dum beneficio suo influxu mundum hunc sublunarem fouet, impios ab hoc beneficio excludit; neque terra, cum horrendo boatu aperitur, vrbesque deglubit, iustos à communi exitio seruat indemnes.

Vidit Roma in summo felicitatis humanæ culmine laudatissimos (si Religionem excipias) Imperatores Augustum ac Traianum; vidit & portenta naturæ, beluasque potius quàm homines in eodem fastigio, Neronem, Caligulam, Heliogabalum; vidit eadem Roma duos Philosophiæ Stoicæ Principes, alterum Senecam in diuitiis numerantem supra centies centena millia aureorum, alterum Epictetum, miserum ciuis Romani mancipium.

Ambrosius
lib. 1. de
Virgin.

Et si mortis contemptor animus, & à curis angoribusque solutus pretium habet, audies inter Christianas heroidas tenellam virginem Agnetem, his verbis licentem increpantem: Age, duc & feri. quid percussor mortaris? pereat corpus quod placere potest oculis quibus nolo. Audies & inter Ethnicas Arriam Cæcinnæ Pæti coniugem, marito ad necem damnato præeuntem, & sanguinolentum mucronem, quo ipsa sibi pectus transfoderat, cum hoc dicto porrigentem: Pæte non dolet.

Plin. lib. 3.
c. 16.

Audies Christianum Heroa Laurentium, cum nidorem ambusti corporis in craticulâ percepisset, tyranno his verbis insultantem: Assatum est satis, versa & manduca.

Pet. Chry-
sol. Serm.
135. de
S. Laurent.Seneca de
Tranquill.
anim. c. 14.

Inuenies & Iulum Canum Græcæ superstitionis virum, cui post longam altercationem cum Caio Caligulâ,

gulâ, cùm Phalaris ille dixisset, Ne fortè ineptâ spe tibi blandiaris, duci te iussi; ille nihil motus, Gratias ago, inquit, optime Princeps. Cùmque supplicij dies adesset, inuenit illum Centurio latrunculis ludentem. Itaque numeratis calculis sodali dixit: Vide ne post mortem meam te vicissè mentiaris. & annuens Centurioni, Testis eris, inquit, vno me antecedere. Quorsum hîc te vertes? vbiq̃ue eadem apparet animi serenitas: & vniuersè in tam vario fortunæ adfluentis & refluentis aestu par iustorum iniustorumque conditio.

Hæc est illa, quæ multorum animos sollicitos habet, rerum humanarum perturbatio, quam qui superficietenus intuebitur, non liquere pronuntiabit, sitne apud Deum amore aliquis an odio dignus. Si quis tamen penitus introspexerit, magnum in paucis Ecclesiastæ versibus proborum discrimen & improborum inueniet, coniecturasque vehementes ac euidentes, quinam electorum aut reproborum sorte censendi sint. Probi enim Deoque chari nihil hac mundi gubernatione perturbati, ipso paulò post hortante Ecclesiastæ comedunt & bibunt, id est, in hac dispensatione diuinæ prouidentie securi conquiescunt. Neque enim ambigunt, quin æterna illa mens cælorum perennes orbis, siderumque cursus inæquales, & elementorum alternas vices, & quidquid demum in terris geritur, moderetur ac temperet. Cùm enim irrefragabili naturæ testimonio eum esse totius vniuersi conditorem adstipulentur, consequens etiam est, vt sibi persuadeant, nihil eius summæ perfectissimæque naturæ magis conuenire, quàm vt curam tutelamque operis sui gerere & velit & possit. Quidni autem velit, cum sit optimus? quidni possit, cum sit maximus? adeoque nullæ vires supra ipsum, vt nullæ sint nisi ab ipso.

H h h h Itaque

*Iusti sui
securi di-
uina pro-
uidentia
acquiescunt.*

*Vide Lips.
lib. 1. de
Constant.
c. 13.*

Itaque cum persuasissimum habeant, in hoc pulcherrimo mundi corpore non temerario ac caeco impetu ferri miscerique res humanas, sed ab infinita illa bonitate ac sapientia temperari; cur non sibi persuadeant id esse optimum, quod a perenni bonitatis fonte promanat?

*Improbis
Dei providentiam
offenduntur.*

Psal. 72, 9.

At longe aliter improbos, audaces, superbos afficit haec rerum humanarum perturbatio, euentusque promiscui: ringuntur illi scilicet, infaniunt, Deoque succensent, & ut ait Propheta, *ponunt in caelum os suum* tamquam novi Titanes. Et dum in crimen vocant huius mundi gubernationem, quid aliud quam sceptrum Deo (quod in se est) eripiunt, & arbitrium gubernandi?

Alij maiori procacitate somniis suis & indomitis cogitationibus indulgentes, & providentiam omnem negantes, aut Deum circa caeli cardines oscitabundum negligunt, aut omnino nullum in orbe Numen esse contendunt.

*Alij providentiam
negantes,
in omni
flagitium
effunduntur.*

Psal. 52, 1.

Psal. 13, 3.

Et quid inde consequens est? Malo ex Prophetâ Regio quam ex me discatis. *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.* Quid inde? *Corrupti sunt, id est, in vitiis suis & flagitiis computruerunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* *Sepulchrum pateas est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.*

Rom. 1, 24.

Sed potissimum eorum flagitium hoc assignat Apostolus: *Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumelios afficiant corpora sua in semetipsis.* Et quis dubitet, has libidinum flammâs, in quas impij Numinis contemptores exardescunt, æternis gehennæ ignibus esse præambulas? Quis non videat, tantam scelerum & flagitiorum colluiviam non aliter quam æternis

nis

nis supplicii vindicandam? Nihil est igitur, cur mansuetissimum Dei pectus in contemptum adducant, quasi aut ignarus sit eorum quæ in terris geruntur, aut incuriosus.

Nihil est quod toties impunitatem scelerum suorum his verbis occinant: *Peccavi, & quid mihi accidit triste?* Eccli. 5, 4. *Altissimus enim est patiens redditor; sed subito veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Extendant igitur sacrilegi illi cogitationes suas ultra mortalis vitæ limites: cogitent horrendum illud vindictæ tempus: cogitent inevitabilem mortis necessitatem; & haud dubiè pigebit illos dementia.

SECTIO SECVNDA.

ECCLESIASTES.

VERSUS 4. Nemo est qui semper viuat, & qui huius rei habeat fiduciam.

METRICA PARAPHRASIS.

QVICVMQVE *fortis prosperæ gustu ebrius,*
Procul à flagello Numinis,
Mortalium beatitatem scenicis
Metire vitæ somnis,
Et quò libido mente lymphatà trahit,
Huc vela votorum regis;
Fati intuere tela librantem manum,
Breuis pigebit gaudij.
Frustrà soluti Numinis telam metu
Felicitatis teximus.
Jam nunc secunda vita nos longæ spei
Subtemen ordiri vetat.

Hhhh 2

Vitale